

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Η. ΠΟΥΛΙΤΣΑ

ΓΕΡΑΚΙΟΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ

(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1940

927
Υ

A52388

AL

1.6.2

938.927

ΠΟΥ

✓

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Η. ΠΟΥΛΙΤΣΑ

ΓΕΡΑΚΙΟΝ ✓✓

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ

(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1940

Η παρούσα συνοπτική έκθεσις τῆς ἱστορίας
καὶ τῶν μνημαίων τοῦ Γερακίου, ἀπο-
τελοῦσα περίληψιν ἐκτενεστέρως περὶ αὐτῶν
μαλέτης, ἐγγράφη εἰδικῶς ἵνα χρησιμεύῃ ὡς
προεισαγωγή καὶ ἐπεξηγηματικὸν ὑπόμνημα εἰς
τὸ «Λεύκωμα τοῦ Γερακίου», ἕκαστ' ἐξεδόθη
ὑπὸ τῆς «Ἐνώσεως τῶν ἀπανταχοῦ Γερακιῶν»,
χάριν κυρίως τῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πο-
λιταίαις τῆς Βορείου Ἀμερικῆς σπασιτῶν.

Π. Η. Π.

ΓΕΡΑΚΙΟΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ

Τὸ Γεράκιον εἶναι χωρίον τῆς Λακεδαίμονος μὲ 2.500 περίπου κατοίκους, κείμενον νοτιανατολικῶς τῆς Σπάρτης καὶ εἰς ἀπόστασιν 35 χιλιομέτρων ἀπ' αὐτῆς.

Ἄλλ' ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶναι τὸ χωρίον τοῦτο σήμερον, ὅμως ἔχει μακρότατον καὶ συνεχῆ σχεδὸν ἱστορικὸν βίον, τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν κατὰ πάσας σχεδὸν τὰς ἱστορικὰς περιόδους, καὶ ὅστις τρόπον τινα συμβολίζει τὴν αἰωνιότητα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Προϊστορικὴ ἐποχὴ. Πράγματι ὁ τόπος, ὅπου κεῖται τὸ σημερινὸν Γεράκιον, κατωκλήθη πρὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἤδη καὶ πρὸ αὐτῶν τῶν ἱστορικῶν.

Κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὁποίας ἐξετέλεσε κατὰ τὸ ἔτος 1905 εἰς τὴν ὑπὲρ τὸ χωρίον ἀρχαίαν ἀκρόπολιν ἢ ἐν Ἀθήναις Ἀγγλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ εὐρέθησαν ἀντικείμενα, ἀνήκοντα εἰς τὴν λεγομένην νεολιθικὴν ἐποχὴν, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους συμπίπτει (ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι) εἰς τὴν

τετάρτην πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα. Τὰ εὐρήματα αὐτὰ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὁ τόπος εἶχε συνοικισθῆ καὶ κατοικηθῆ ὑπὸ ἀνθρώπων πρὸ 6.000 σχεδὸν ἐτῶν. Τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, καθ' ὅσον γνωρίζω, οὐδαμοῦ ἄλλοῦ ἐν Λακεδαιμόνι καὶ μόνον εἰς ὀλίγους ἄλλους τόπους τῆς Πελοποννήσου ἀνευρέθησαν εὐρήματα.

Κατὰ τὰς αὐτὰς ἀνασκαφὰς εὐρέθησαν καὶ ἀντικείμενα ἀνήκοντα εἰς τὴν καλουμένην χαλκῆν ἐποχὴν, ἡ ὁποία διεδέχθη τὴν νεολιθικὴν καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους συμπίπτει περὶ τὰ μέσα τῆς τρίτης χιλιετηρίδος, ἤτοι περὶ τὰ 2.500 πρὸ Χριστοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἀντικείμενα τῶν δύο αὐτῶν ἐποχῶν εὐρέθησαν ὑπάρχοντα ὁμοῦ, δύναται νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ὁ νεολιθικὸς πολιτισμὸς τοῦ συνοικισμοῦ δὲν κατεστράφη ἀποτόμως, ἀλλ' ἀντικατεστάθη μικρὸν κατὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ διεισδύσαντος εἰς τὴν Πελοπόννησον πολιτισμοῦ τῆς χαλκῆς ἐποχῆς.

Μυκηναϊκὴ ἐποχὴ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1800 περίπου καὶ διαρκεῖ μέχρι τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, ἤτοι μέχρι τοῦ ἔτους 1104 πρὸ Χριστοῦ, συνωκίσθη ἐν τῷ τόπῳ τέλειος πλέον ἀστικὸς συνοικισμὸς, πόλις, πιθανῶς ἔκτοτε καλουμένη Γερώνθραι. Κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφὰς εὐρέθησαν πολλὰ ἀντικείμενα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτήν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγγεῖα

μυκηναϊκά. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχεν ὄχυ-
ρωθῆ ἢ ἀκρόπολις τῶν Γερονθρῶν, διὰ τείχους κυ-
κλωπείου, τοῦ ὁποίου σφύζονται ἀκόμη καὶ σήμερον
πολλὰ λείψανα.

Αὕτη φαίνεται θὰ ἦτο πολὺ ὄχυρὰ καὶ οἱ κάτοικοι
τῆς πόλεως ἀνδρεῖοι, καὶ διὰ τοῦτο ἠδυνήθη αὕτη
νὰ ἀντιστῆ ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν Δω-
ριέων, οἵτινες ἤδη 80 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς
Τροίας, ἦτοι κατὰ τὸ ἔτος 1024 πρὸ Χριστοῦ, ἐπὶ
τοῦ βασιλέως Τισαμενοῦ, κατέλαβον τὴν Λακεδαίμονα
καὶ ἴδρυσαν τὴν δωρικὴν Σπάρτην.

Ἐπὶ 300 ὅλα ἔτη, ἐν μέσφ σκληρῶν ἀγώνων, ὡς
δύναταί τις εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ, ἀντέσχον καὶ ἀντέ-
στησαν εἰς τὴν δωρικὴν κατάκτησιν οἱ Ἀχαιοὶ κάτοι-
κοι τῶν Γερονθρῶν καὶ δύο ἄλλων ἀκόμη ἐπιφανῶν
πόλεων τῆς Λακεδαίμονος, τῶν Ἀμυκλῶν καὶ τῆς
Φάριδος. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 700 π.Χ., ἐπὶ βασιλέως
τῆς Σπάρτης Τηλέκλου, οἱ Δωριεῖς ἐκυρίευσαν διὰ
πολέμου καὶ τὰς τρεῖς ταύτας πόλεις, τὰ τελευταῖα
προπύργια τῶν Ἀχαιῶν ἐν Λακεδαίμονι. Οἱ κάτοικοι
τῶν Γερονθρῶν καὶ τῆς Φάριδος ἐξεπατρίσθησαν, οἱ
δὲ Δωριεῖς ἀπέστειλαν ἐποίκους ἐξ ἑαυτῶν.

Δωρικοὶ καὶ κλασσικοὶ χρόνοι. Μετὰ τὴν ἐποί-
κησιν τῶν Δωριέων, καὶ ἀκόμη περισσότερον κατὰ
τοὺς μεταγενεστέρους κλασσικοὺς χρόνους, ἡ πόλις

ἤρμασε καὶ ἐξειλίχθη εἰς σπουδαῖον πολιτικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς περιόδου αὐτῆς, τῶν προξενικῶν ψηφισμάτων, τῶν εὐρεθέντων γλυπτῶν, ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων καὶ ἐκ τοῦ πυκνοῦ δικτύου ἀμαξιστῶν ὁδῶν πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις. Ἐκ τῶν γλυπτῶν ὡραῖον εἶναι τὸ ἀνάγλυφον τὸ εἰκονίζον τεθλιμμένον ἔφηβον.

Τὰ κινητὰ αὐτὰ ἀρχαῖα ἀνεῦρεν ἢ περισυνέλεξεν ὁ φιλόμαχος κάτοικος ἀείμνηστος Γεώργιος Ἄ. Παναγιολάου, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατελέσας δήμαρχος Γερονθρῶν, ὅστις μετὰ ἱεροῦ ἀληθῶς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ζήλου εἶχεν ἀφοσιωθῆ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν, περισυλλογὴν καὶ διαφύλαξιν τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ τόπου καὶ προεκάλεσε τὴν μελέτην αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, δικαίως ἐπονομασθεὶς ἱεροφύλαξ τοῦ Γερακίου.

Ἐν Γερόνθραις ὑπῆρχον, ὡς ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς Πausanίας, δύο ναοί, ἀφιερωμένοι ὁ μὲν εἰς τὸν θεὸν τῶν Μουσῶν Ἀπόλλωνα, ὁ δὲ εἰς τὸν θεὸν τοῦ πολέμου Ἄρην. Θὰ ἠδύνατο ἐντεῦθεν νὰ συναχθῆ ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν οὐ μόνον πολεμικοί, ὡς Δωριεῖς, ἀλλὰ καὶ φιλόμουσοι. Ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ὑπῆρχε δ' ἐν αὐτῷ ἄλλοτε ἄγαλμα τοῦ θεοῦ χρυσελεφάντινον. Ὁ ναὸς

τοῦ Ἄρεως ἔκειτο παρὰ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων καὶ πιθανώτατα εἰς τὴν θέσιν «Μητρόπολις», ἔνθα σφύζονται ἀκόμη τὰ λείψανα παλαιοχριστιανικῆς ἐκκλησίας, κτισθείσης πιθανῶς ἐπὶ τοῦ χώρου τοῦ ἀρχαίου ναοῦ. Πέριξ αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἄλσος, ἐν τῷ ὁποίῳ κατ' ἔτος ἐτελεῖτο ἑορτή, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἀπηγορευμένον εἰς τὰς γυναῖκας νὰ συμμετάσχωσιν, ὡς καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ ἄλσος.

Ρωμαῖκοὶ χρόνοι. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους αἱ Γερόνθραι ἀνῆκον εἰς τὸ λεγόμενον Κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακῶνων, ἦτοι συμπολιτείαν αὐτόνομον, τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν διάφοροι πόλεις τῆς Λακεδαίμονος ἀποσπασθεῖσαι ἐκ τῆς κυριαρχίας τῆς Σπάρτης κατὰ τὸ ἔτος 146 πρὸ Χριστοῦ. Ἐκ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς σφύζονται διάφοροι ἐπιγραφαὶ καὶ προξενικὰ ψηφίσματα, πρὸς δὲ καὶ λείψανα ὑδραγωγείου καὶ βαλανείου. Κατὰ δὲ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον μετὰ Χριστὸν αἰῶνα ἡ πόλις εἶχε καταστῆ σπουδαῖον ἐμπορικὸν κέντρον, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν σφζομένων ἀποσπασμάτων τοῦ περιφήμου διατάγματος τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, ἐκδοθέντος κατὰ τὸ ἔτος 301 μετὰ Χριστόν, διὰ τοῦ ὁποίου ὠρίζετο τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς τιμῆς τῶν ὠνίων πραγμάτων, ἀπειλουμένης τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου διὰ πᾶσαν ὑπέρβασιν. Οἱ μαρμαρίνοι λίθοι, οἱ περιέχοντες τὰ ἀπο-

σπάσματα αὐτά, ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς παραστάδες καὶ ὡς ἐπίθημα τῆς θύρας τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (παρὰ τὴν κρήνην), κατὰ τὴν ἀνέγερσίν του.

Βυζαντινοὶ χρόνοι. Ἡ πόλις ἐξηκολούθησεν ἀκμάζουσα καὶ κατὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας, ἀναφερομένη εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων, τὸν συνταχέντι ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα μ.Χ.

Κατὰ δὲ τὸν 5^{ον} αἰῶνα ἀνηγέρθη καὶ χριστιανικὴ ἐκκλησία, βασιλική, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα σώζονται ἐν τῇ θέσει «Μητρόπολις».

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ὠχυρώθη ἡ ἀκρόπολις διὰ νέων τειχῶν, τῶν ὁποίων μέρη τινα σώζονται καὶ σήμερον.

Πιθανῶς δὲ εἰς τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς φραγκικῆς κατακτῆσεως χρόνους ἀνάγονται καὶ τινες τῶν σωζομένων παλαιῶν ναῶν, ὡς ὁ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κάστρῳ, εἰς τύπον θολωτῆς βασιλικῆς, ὁ σταυροπέστεγος τῶν Θεοφανείων ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βουνοῦ τοῦ Κάστρου, ὁ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, σταυροειδῆς μονόκλιτος, ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Ἐπάνω Βρύσεως τοῦ χωρίου ὁ τοῦ Ἁγίου Νικολάου παρὰ τὸν Πύργον, ὁ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, παρὰ τὴν κρήνην, ἀμφότεροι εἰς τύπον θολωτῆς

βασιλικῆς. Πιθανῶς δὲ εἰς τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίο-
δον ἀνήκουσι καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν πέριξ τοῦ χωρίου
κατεστραμμένων παλαιῶν ναῶν, τῶν ὁποίων μόνον τὰ
θεμέλια σφύζονται.

Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πιθανῶς εἰσήχθη ἢ
ἐπεκράτησε τὸ νέον ὄνομα Γεράκιον, τὸ ὁποῖον καὶ
μέχρι σήμερον ὁ τόπος φέρει.

Φραγκοκρατία. Ὅτε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων-
σταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, τῷ 1204, οἱ
Φράγκοι ἐγένοντο κύριοι καὶ τῆς Πελοποννήσου, τοῦ
Μορέως, ὡς ἐλέγετο τότε, διήρουν αὐτὴν εἰς δώδεκα
μεγάλας βαρωνίας ἢ τοπαρχίας. Μίαν ἐξ αὐτῶν ἀπε-
τέλεσε καὶ τὸ Γεράκιον μετὰ τῆς περιοχῆς του, τὸ
ὁποῖον ἐδόθη εἰς τὸν Γάλλον βαρῶνον Guy de Ni-
velet, ὅστις ἔκτισεν ἐκεῖ, τῷ 1209, τὸ σφζόμενον
Κάστρον. Ἀλλὰ τοῦτο καὶ ὁ τόπος μόνον ἐπὶ 50 ἔτη
παρέμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων, διότι τῷ 1262
ἠναγκάσθησαν νὰ παραδώσωσιν αὐτό, ὡς καὶ τὰ
κάστρα τοῦ Μυστρᾶ, τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Μαί-
νης εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ
ἡγεμόνος των πρίγκηπος Γουλιέλμου Βιλλεαρδουίνου
καὶ τῶν ἄλλων βαρῶνων καὶ ἰπποτῶν, οἵτινες εἶχον
συλληφθῆ ἀιχμάλωτοι κατὰ τὴν μάχην τῆς Πελαγο-
νίας (τῷ 1259).

Τελευταῖοι Βυζαντινοὶ χρόνοι. Μετὰ τὴν ἀνά-

κτησιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν τὸ Γεράκιον φαίνεται ὅτι ἐσημείωσε νέαν περίοδον κοινωνικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀκμῆς. Οὕτω ἀπαντῶσιν ἐγκατεστημένοι ἐν αὐτῷ οἰκογένειαι, φέρουσαι ἐπισήμους τίτλους, ἐκκλησιαστικοὺς καὶ κοινωνικοὺς, ἢ ὅπως δῆποτε τοιαῦτα ἐπισημοφανῆ ὀνόματα καὶ ἄλλαι φέρουσαι ὀνόματα ἐπιφανῶν Λακεδαιμονίων οἴκων. Ἐκ τῆς αὐτῆς δὲ ἐποχῆς σφύζονται ἀκόμη καὶ σήμερον, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀκέραιοι περὶ τοὺς 30 ναοί, ἐκ τῶν ὁποίων 10 ἐν τῷ μεσαιωνικῷ συνοικισμῷ ὑπὸ τὸ Κάστρον καὶ ἐν τοῖς πέριξ.

Ἐξ αὐτῶν ἀξιολογώτεροι εἶναι οἱ ναοὶ τοῦ Ἁγίου Σώζοντος καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ἀμφότεροι σταυροειδεῖς μετὰ τρούλλου, στηριζομένου ἐπὶ πεσσῶν, ὁ σταυρεπίστεγος ναὸς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, ὁ ναὸς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς κατὰ τὴν θέσιν «Δάφνη» ἄλλοτε ὁμωνύμου Μονῆς καὶ αὐτὸς μετὰ τρούλλου καὶ μετὰ χορῶν ἀγιορειτικοῦ τύπου, ὁ σταυρεπίστεγος ναὸς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ὁ ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεούσης (κοινῶς Ζωοδόχου Πηγῆς) εἰς τύπον θολωτῆς βασιλικῆς, ὑπὸ τὸ κάστρον, ὁ ναὸς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τοῦ αὐτοῦ τύπου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βουνοῦ τοῦ Κάστρου καὶ ὁ σταυρεπίστεγος ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν εἰς τὴν νότιον κορυφὴν αὐτοῦ.

Πάντες δ' οἱ ναοὶ οὗτοι ἦσαν κατακόσμητοι ἐσω-

τερικῶς δι' ὠραίων τοιχογραφιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἀτυχῶς πολλάι εἶχον πρὸ πολλοῦ καταστραφῆ. Ἀξιολογώταται εἶναι ἰδίᾳ αἱ τοιχογραφίαι τοῦ μικροῦ ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου, αἱ ὀλίγαι διασωθεῖσαι ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κάστρῳ, τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεούσης κάτωθεν αὐτοῦ, τῶν Ταξιαρχῶν κ. ἄ.

Ἐν δὲ τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κάστρῳ ὑπάρχει καὶ τὸ θαυμάσιον ἐκ πωρολίθου διάγλυπτον εἰκονοστάσιον.

Διακρίνονται δ' ἀκόμη ἠρειπωμένοι καὶ περὶ τοὺς 40 ἄλλοι ναοί. Πιθανῶς δὲ ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἀκόμη ναοί, καταστραφέντες ἐντελῶς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῶν θυελλῶν, καὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν ὑπελείφθη ἴχνος, ὡς συνέβη καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὅτε ἐκ σφοδρῶτάτης θυέλλης κατερρίφθησαν τὰ ἀπομείναντα λείψανα δύο ναῶν κατὰ τὴν θέσιν «Χαλάσματα». Ἐκ δὲ τῶν σωζομένων, πολλῶν προελήφθη ἡ ἀπειλουμένη κατάρρευσις διὰ τῶν μέτρων στερεώσεως αὐτῶν, τὰ ὁποῖα μετ' ἐπιμελείας ἔλαβεν ὁ δηθεὶς φιλόρχαιος δήμαρχος Γεώργιος Ἀ. Παπανικολάου, ἐκτελεσθέντα ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ ἐπίβλεψιν. Οὕτω διεσώθησαν οἱ ναοὶ τοῦ Ἁγίου Σφζοντος, τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου

σίον, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ
Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἁγίων Θεοδώρων
καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Παναγίας τῆς Ἐλεού-
σης, τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὑπὸ τὸ Κάστρον.

Ὡς φαίνεται οἱ κάτοικοι τοῦ Γερακίου, ἐμφορού-
μενοι τῆς χαρακτηριζούσης τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βα-
θείας εὐσεβείας, ἀνήγειραν ἕκαστος ἰδίους ναοὺς, τοὺς
ὁποίους ἐφρόντιζον νὰ διακοσμῶσι μετὰ πάσης καλαι-
σθησίας δι' ὠραίων εἰκονογραφιῶν.

Παλαιόθεν δὲ ὑπῆρξε τὸ Γεράκιον ἔδρα τῆς Ἐπι-
σκοπῆς Ἐλous, ἣτις διετηρήθη μέχρι τοῦ ἔτους 1833,
ὅτε ὁμοῦ μετὰ πολλῶν ἄλλων κατηργήθη, τῆς ἐπαρ-
χίας αὐτῆς ὑπαχθείσης εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Σπάρτης.

Τουρκοκρατία. Μετὰ 200 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀνακτί-
σεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ἦτοι τῷ 1460, ὁ
Μυστρᾶς καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ λοιπὴ Λακεδαιμόνων καὶ
τὸ Γεράκιον (πλὴν τῆς Μονεμβασίας), περιῆλθον εἰς
χεῖρας τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων ἠγεῖτο αὐτοπροσώ-
πως αὐτὸς ὁ κατακτητὴς Μωάμεθ, ὅστις καὶ ἀφίκετο
εἰς Μυστρᾶν. Μετὰ τρία ἔτη, τῷ 1463, τὸ κάστρον
τοῦ Γερακίου κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βενετῶν, ἀλλὰ δὲν
παρέμεινεν εἰς χεῖράς των εἰμὴ μόνον ἐπὶ πέντε ἔτη,
διότι τῷ 1468 κατελήφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Καὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν συνεχίζεται ἡ εὐσε-
βῆς παράδοσις τῶν προσηγηθέντων αἰώνων. Κατ' αὐτὴν

ἀνηγέρθησαν ἐντὸς καὶ ἐν τοῖς πέριξ τοῦ χωρίου διάφοροι μικροὶ ναοί, μονοκάμαροι, ὡς τοῦ Ἁγίου Νικολάου (ἐντὸς τοῦ χωρίου), τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, τῆς Ἁγίας Σοφίας, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου κ. ἄ. Τότε ἐπ' ἴσης ἀνηγέρθη, τῷ 1702, καὶ ὁ καθεδρικός ναὸς τοῦ χωρίου τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τῇ προτροπῇ καὶ μερικῇ δαπάνῃ τοῦ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος μονάζοντος Γερακίτου Κώνστ. Μπράτη, ἐλθόντος ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖθεν).

Τῆς ῥηθείσης ἐπισκοπῆς Ἑλous διετέλεσε προτελευταῖος ἐπίσκοπος ὁ Γερακίτης Ἰωάσαφ Γερακός († 1810). Τελευταῖος δ' ἐπίσκοπος ὑπῆρξεν ὁ ἐνθουσιώδης καὶ πατριωτικώτατος Ἄνθιμος, μεγάλως δράσας πρὸ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἐκ Γερακίου κατήγετο καὶ ὁ ἐν Λαρίσῃ τῷ 1773 μαρτυρήσας καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας νεομάρτυς ἀνακηρυχθεὶς Ἰωάννης, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη ἑορτάζεται τῇ 21ῃ Ὀκτωβρίου.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φιλομαθείᾳ διεκρίνοντο οἱ Γερακῖται. Χαρακτηριστικὸν παράδειγμα εἶναι ὁ μακαρίτης διδάσκαλος Γεώρ. Δούλας, ὅστις μεταβὰς εἰς Ἀθήνας, ἵνα σπουδάσῃ, τὴν μὲν ἡμέραν εἰργάζετο ἐν τινὶ ξυλουργείῳ, ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τὴν δὲ νύκτα ἐφοῖτα εἰς τι σχολεῖον καὶ ἐμελέτα μετὰ τοσοῦτου

ὄχιον, ὥστε ἐξέμαθε τελείως τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εὐχερέστατα μεταχειριζόμενος τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους μάλιστα, ὅταν κατόπιν διωρίσθη διδάσκαλος εἰς τὸ Γεράχιον, ἤθελε νὰ διδάξῃ καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς του. Αὐτὸς δὲ εἶναι ὅστις κατὰ τὴν νοτιδυτικὴν ἄκραν τοῦ χωρίου ἐφύτευσε πρὸ ἑκατὸν σχεδὸν ἐτῶν πλείστας κυπαρίσσους καὶ ἔδημιούργησε τὸ ὑπάρχον ἐκεῖ ἀλσύλλιον, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε «Κρόνιον», κατὰ μίμησιν τοῦ παρὰ τὴν Κόρινθον ἀλσυλλίου τοῦ ἀρχαίου κυνικοῦ φιλοσόφου Διογέτους. Ἀνήγειρε δὲ ἐντὸς τοῦ ἀλσυλλίου τούτου καὶ οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνετείχισε πλάκα φέρουσαν τὴν λέξιν «ἐδειμάμη» (δηλαδή, ὠκοδόμησα) καὶ τὸ ἔτος τῆς οἰκοδομῆς. Ὑπὸ ὁμοίας περιστάσεις ἐμορφώθη καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῷ ἐπίσης διδάσκαλος μακαρίτης Κωνσταντῖνος Κωνστιάντος.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἰδρύθη καὶ ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ τιμίου Προδρόμου, εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας περίπου ἀπὸ τοῦ χωρίου καὶ νοτιοανατολικῶς αὐτοῦ. Εἰς τὴν Μονὴν αὐτὴν ὡς καὶ εἰς τὴν προμηθεύσαν ἐτέραν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, κατὰ τὴν θέσιν «Δάφνη», ἐγκατεβίουν πολλοὶ Γεραζίται μοναχοί. Ἀμφότεραι αἱ Μοναὶ αὗται ἐξηκολούθησαν ὑφιστάμεναι μέχρι τοῦ ἔτους 1833, ὅτε ἡμεῖς μετὰ πολλῶν ἄλλων διελύθησαν. Ἄλλ' ὁ θρη-

σκευτικὸς ζῆλος τῶν χρόνων ἐκείνων μετεδόθη καὶ εἰς τὰς ἐπιγενομένας γενεάς, καὶ οὕτω ἄλλοι μὲν μετέβαινον καὶ ἐγκατεβίουν εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἐλώνης, ἄλλοι δὲ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Ἅγιον Ὅρος, ὡς ὁ Ἀκάκιος Μάδης καὶ ὁ Σωφρόνιος Σταμᾶτος, διαπρέψαντες ἀμφοτέρω ἐπ' ἀρετῇ καὶ ἀληθῶς μοναχικῇ πολιτείᾳ.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἀπηύθυνεν ἐκ Γερακίου τὴν ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου 1825 παραινετικὴν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς «γενναίους Σπαρτιάτας, μικροὺς καὶ μεγάλους, καπετανεῖους καὶ στρατιώτας», προτρέπων αὐτοὺς εἰς μᾶλλον ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα. Δι' ἀψιμαχιῶν δὲ ἀπὸσχόλησε τὸν στρατὸν τοῦ Ἰμβραῆμ καὶ ἔδωκε καιρὸν εἰς τὰ γυναικόπαιδα νὰ φύγωσιν εἰς Λεωνίδιον καὶ ἐκεῖθεν νὰ διαπεραιωθῶσιν εἰς τὰς νήσους Σπέτσας καὶ Ὑδραν.

Σύγχρονος ἐποχή. Σήμερον τὸ Γεράκιον εἶναι μία τῶν μᾶλλον ἀνθηρῶν καὶ φιλοπροόδων κοινοτήτων τῆς Λακεδαίμονος καὶ τῆς Πελοποννήσου καθόλου, εὐημεροῦσα ἀρκούντως διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ φιλοπονίας τῶν κατοίκων της, τόσον τῶν ἐν αὐτῇ διαμενόντων, ὅσον καὶ τῶν μεταναστευσάντων εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς.

Ἐν τῷ χωρίῳ οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ φημίζονται διὰ τὴν μεγίστην φιλοπονίαν αὐτῶν, διὰ τῆς ὁποίας κατέστησαν δεκτικὰ καλλιεργείας καὶ αὐτὰ τὰ πετρώδη ἔδαφη καὶ ἀνέπτυξαν εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ἔλαιοκομίαν. Κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας τὸ χωρίον εἶναι σχεδὸν ἔρημον, πάντων τῶν κατοίκων μεταβαινόντων εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας των. Καλλιεργοῦσιν ἐντατικώτατα καὶ ἐπιμελέστατα τὴν γῆν. Κύρια προϊόντα εἶναι ὁ σίτος, ἡ κριθή, αἱ ἔλαιαι καὶ τὸ ἔλαιον, ὁ οἶνος, καὶ εἰς ὀλίγας ποσότητας ὄσπρια, γεώμηλα, σῦκα καὶ μέλι. Ἄλλοτε ἐπεδίδοντο καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ ὡς καὶ εἰς τὴν μεταξοσκωληκοτροφίαν. Ὑπάρχουσι δ' ἐν Γερακίῳ τέσσαρα ἐργοστάσια (πετρελαϊκίνητα) ἔλαιουργίας καὶ ἀλευρομύλου. Αἱ δὲ γυναῖκες ἀπὸ 200 καὶ πλέον ἐτῶν καὶ μέχρις ἐσχάτων ἠσχοιοῦντο κατ' οἶκον εἰς τὴν ὑφαντουργίαν καὶ τὴν ταπητουργίαν. Τὰ ἐν Γερακίῳ ὑφαινόμενα «κιλίμια» ἐφημίζοντο εἰς ὅλην τὴν Λακεδαίμονα, τὴν Ἐπίδαυρον Λιμηρὴν καὶ τὴν Κυνουρίαν καὶ συχνὰ ἀναφέρονται εἰς τὰ παλαιὰ προικοσύμφωνα αὐτῶν. Διὰ τοὺς ἑσχαίους αὐτοὺς τάπητας, τῶν ὁποίων δείγματα ἀπεσιάλησαν καὶ ἐξετέθησαν εἰς τὴν διεθνῆ ἐκθεσὶν τῆς Βιέννης τοῦ 1873 καὶ εἰς τὴν Ἐθνικὴν γενικὴν ἔκθεσιν ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1888,

ἔβραβεύθη ἡ Κοινότης Γερακίου εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐκθέσεις ταύτας. Σήμερον αἱ γυναῖκες, ἐκτὸς τῶν οἰκιακῶν ἐργασιῶν, ἀσχολοῦνται μετ' ἀγάπης εἰς τὴν ποικιλικὴν (κεντήματα δαντέλλας κ.λ.π.) καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν κήπων.

Ἐπὶ τοῦ βουνοῦ, ἀρχικῶς τοῦ κάστρου, ὑπάρχουσιν ἐκτεταμένα λατομεῖα ἐκλεκτοῦ ὑπολεύκου μαρμάρου, τοῦ ὁποίου γίνεται εὐρεῖα χρῆσις ἐν ταῖς οἰκοδομαῖς τοῦ χωρίου.

Οἱ Γερακῖται, ὁμοῦ μὲ τοὺς γείτονας κατοίκους τοῦ τέως δήμου Θεραπνῶν, εἶναι οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων, τῆς παλαιᾶς τοῦλάχιστον Ἑλλάδος, οἵτινες ἤδη πρὸ τοῦ ἔτους 1880 ἤρξαντο ἀποδημοῦντες καθ' ὁμάδας εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ εἰς τὸν Καναδᾶν, ἰδρύσαντες ἐκεῖ τοὺς πρῶτους πυρῆνας τῶν μετὰ ταῦτα σχηματισθεισῶν ἀνθηροτάτων ἑλληνικῶν παροικιῶν. Διὰ δὲ τῆς φιλοπονίας, τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς δραστηριότητος αὐτῶν ηὐδοκίμησαν οἰκονομικῶς σχεδὸν πάντες ἑξαιρέτως, οὕτως ὥστε νὰ ἀποτελῶσιν ἀληθεῖς οἰκονομικοὺς παράγοντας μεταξὺ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μεταναστῶν. Τινὲς δὲ ἔχουσι μεταναστεύσει εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ τὴν Νότιον Ἀφρικὴν, (ὅπου ἔχουσιν ἰδρύσει μεγάλα ἐργοστάσια σχοινοποιίας), εἰς τὴν Ἀργεντινὴν καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς νοτίου Ἀμερικῆς.

Οἱ ξενιτευμένοι αὐτοὶ καλοὶ καὶ φιλοπάτριδες Γερακῖται καὶ εἰς τὰς νέας πατρίδας των, τῶν ὁποίων ἐγένοντο ὑποδειγματικοὶ πολῖται, δὲν ἐλησμόνησαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἰδιαιτέραν των πατρίδα, ἀλλὰ καὶ μακρόθεν παρακολουθοῦσι τὰ κατ' αὐτὴν πάντοτε μετὰ θερμῆς ἀγάπης καὶ στοργῆς καὶ ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος καὶ δὲν παύουσι φροντίζοντες περὶ τῆς θεραπείας τῶν γενικωτέρων ἀναγκῶν αὐτῆς. Οὕτω διὰ δαπάνης 1.650.000 δραχμῶν τῶν ἐν ταῖς Ἑνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς Γερακιτῶν ἀνηγέρθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Γερακίῳ λαμπρὸν καὶ καλλιμάρεμον σχολεῖον. Ὁ δὲ ἐξ αὐτῶν μακαρίτης Γεώρ. Κ. Κούρλας, ὅστις ὅταν ἀνεχώρησεν ἐκ Γερακίου ἦτο μικρὸς ποιμενόπαις, μὴ εὐμοιρήσας παιδείας, ἐδαπάνησε σημαντικὸν ποσὸν πρὸς ἴδρυσιν λαϊκῆς βιβλιοθήκης καὶ ἐκτέλεσιν καὶ ἄλλων κοινωφελῶν ἔργων. Ὁ εἰς τὴν νότιον Ἀφρικὴν ἐγκατεστημένος Δημήτριος Γ. Γερακὸς ἐδαπάνησε ἐπίσης σημαντικὸν ποσὸν πρὸς ἴδρυσιν ἐν Γερακίῳ τοῦ ὠραίου Ἡρώφου τῶν ἐν πολέμοις πεσόντων Γερακιτῶν. Ἄλλοι δὲ ἐδαπάνησαν ἱκανὰ ποσὰ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν διαφόρων κοινωφελῶν ἔργων.

Ἄλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου προθύμως εἰσφέρουσι καὶ αὐτοὶ εἴτε χρήματα, εἴτε τὴν προσωπικὴν των ἐργασίαν πρὸς ἐκτέλεσιν κοινωφελῶν ἔργων.

Οὕτω διὰ προσωπικῆς των ἐργασίας καὶ ἰδίας σημαντικῆς δαπάνης κατεσκεύασαν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Γερακίου—Ἐλους μήκους 14 χιλιομέτρων καὶ πλάτους 6 μέτρων καὶ τὴν ὁδὸν Γερακίου—Ζουπαίνης, μήκους 12 χιλιομέτρων. Ἐπίσης κατεσκεύασαν δύο μεγάλας δεξαμενὰς ὕδατος εἰς ὠρισμένα ἐπίκαιρα σημεῖα διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργαζομένων καὶ τῶν παροδιτῶν, κρήνην καὶ πλυντήρια κοινοτικὰ ἐν τῷ χωρίῳ, ἐλιθόστρωσαν τὴν διασχίζουσαν τὸ χωρίον κεντρικὴν ὁδόν, ἐπεσκεύασαν ἄλλας κ.τ.λ.

Διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴν πανηγυρικὴν αὐτῆς συνεδρίαν τῆς 30ης Δεκεμβρίου 1937, ἐβράβευσε τὴν Κοινότητα Γερακίου, ἀπονείμασα εἰς αὐτὴν τὸ οἰκεῖον βραβεῖον τοῦ ἄλλοτε Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ, προβαλοῦσα αὐτὴν ὡς παράδειγμα καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξάρασα «τὴν ἐγνωσμένην φιλοπατρίαν τῶν Γερακιτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουσι πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς σημασίας τοῦ ἱστορικωτάτου τόπου τῆς γεννήσεώς των».

Δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία, ὅτι οἱ καλοὶ καὶ φιλοπατρίδες Γερακῖται, καὶ οἱ ἐν τῷ τόπῳ διαμένοντες καὶ οἱ ἀπόδημοι, ἀγαπῶντες μετ' ἀφοσιώσεως τὴν γενέτειράν των, καὶ ἔχοντες, ὡς εἶπε καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς σημασίας τοῦ

ιστορικωτάτου τόπου τῆς γεννήσεώς των καὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεων, προθύμως θὰ πράξωσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὅτι δύνανται πρὸς θεραπείαν καὶ ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικωτέρων ἀναγκῶν του καὶ κοινοφελῶν σχολῶν.

Ἰδιαίτεροι πληροφορίες. Τὸ Γεράκιον ὑπαγόμενον διοικητικῶς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λακεδαίμονος, ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Σπάρτης καὶ δικαστικῶς εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Σπάρτης, εἶναι ἔδρα Εἰρηνοδικείου, Ἀστυνομικοῦ Σταθμοῦ, Ἀγρονόμου, ἔχει ταχυδρομεῖον καὶ τηλεγραφεῖον καὶ ἑξατάξια σχολεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων.

Εὐχερέστερον δύναται τις νὰ μεταβῇ εἰς αὐτὸ ἀπὸ τῆς Σπάρτης, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Σπάρτης—Ζουπαίνης—Γερακίου, (ὀλικοῦ μήκους 35 περίπου χιλιομέτρων). Ὅμοίως ἀπὸ τῆς Σπάρτης, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς Μονεμβασίας, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς (ἐθνικῆς) ὁδοῦ Σπάρτης—Μονεμβασίας καὶ τῆς ῥηθείσης ὁδοῦ Γερακίου—Ἐλους (ὀλικοῦ μήκους 62 περίπου χιλιομέτρων). Ἀπὸ τοῦ Γυθείου, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς (ἐθνικῆς) ὁδοῦ Γυθείου—Σπάρτης—Μονεμβασίας καὶ τῆς ἀνωτέρω ὁδοῦ Γερακίου—Ἐλους (ὀλικοῦ μήκους 60 περίπου χιλιομέτρων). Τέλος ἀπὸ τοῦ Λεωνιδίου διὰ τῆς ἀμαξιτῆς (ἐθνικῆς) ὁδοῦ Λεωνιδίου—Σπάρτης μέχρι τῆς Μονῆς Ἐλόνης (15 χιλιομ.) καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς ἡμιο-

νικῆς ὁδοῦ Ἐλώνης — Κοσμᾶ — Γερακίου (30 χιλιομ.).
Ὅταν κατασκευασθῇ καὶ τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ὁδοῦ
θὰ εἶναι εὐχερῆς καὶ σύντομος ἢ ἀπὸ Λεωνιδίου με-
τάβασις εἰς Γεράκιον καὶ τάνάπαλιν.

Ἐν Γερακίῳ ὑπάρχει καὶ μικρὸν ξενοδοχεῖον ὕπνου
αἱ «Γερόνθραι».